

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. spalio 6 d.
(OR. en)

13684/23

LIMITE

JAI 1243
FREMP 269
AG 112
POLGEN 137

PRANEŠIMAS

nuo: Pirmininkaujančios valstybės narės

kam: Delegacijoms

Dalykas: Pastangos gerinti teisingumo sistemų veiksmingumą ir kokybę

Rengiantis 2023 m. spalio 19–20 d. Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos posėdyje įvyksiantiems teisingumo ministrų dalykiniams pietums, delegacijoms priede pateikiamas pirmininkaujančios valstybės narės pranešimas.

Dalykiniai pietūs. Pastangos gerinti teisingumo sistemų veiksmingumą ir kokybę

I.

Teisinė valstybė, kartu su demokratija ir pagarba žmogaus teisėms, yra viena iš pagrindinių Sąjungos vertybių. Ji yra bendra visoms valstybėms narėms ir yra Sąjungos tapatybės pagrindas. Tai yra vienas iš pagrindinių Europos politinio stabilumo ir ekonominės gerovės veiksnių. Kaip 2023 m. pranešime apie Sąjungos padėtį pabrėžė pirmininkė U. von der Leyen, *teisinės valstybės principas ir pagrindinės teisės visada bus Sąjungos – tiek dabartinių, tiek būsimų jos valstybių narių – pamatas.*

ES sutarties 2 straipsnyje įtvirtintas teisinės valstybės principas apima teisėtumo principus, t. y. skaidrų, atskaitingą, demokratinį ir pliuralistinį teisėkūros procesą, teisinio tikrumo principą, vykdomosios valdžios savavališkumo draudimo principą, veiksmingą teisminę apsaugą, įskaitant teisę kreiptis į teismą, nepriklausomus ir nešališkus teismus, be kita ko, kiek tai susiję su pagrindinėmis teisėmis, valdžių atskyrimo principą, taip pat nediskriminavimo ir lygybės prieš įstatymą principą.

Atsižvelgiant į teisinės valstybės svarbą, yra keletas Europos priemonių šiam principui puoselėti.

Europos Komisijos nustatytas metinis teisinės valstybės ciklas yra priemonė dialogui intensyvinti ir bendram informuotumui teisinės valstybės klausimais didinti, taip pat prevencinė priemonė ir mechanizmas, skatinantys priimti priemones, kuriomis siekiama stiprinti mūsų institucijas ir didinti mūsų piliečių pasitikėjimą jomis. Nuo 2020 m. priimtos teisinės valstybės principo taikymo ataskaitos grindžiamos įvairiais šaltiniais, įskaitant ES teisingumo rezultatų suvestinę¹.

Kasmetiniame Tarybos dialoge teisinės valstybės klausimais remiamasi Komisijos ataskaita; be to, vyksta diskusijos Bendrųjų reikalų taryboje, o nuo 2020 m. Teisingumo ir vidaus reikalų taryba toliau rengia dar išsamesnes diskusijas su teisine valstybe susijusiais klausimais, priklausančiais jos kompetencijai.

¹ Dok. 10407/23. 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Centriniam Bankui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui (COM(2023) 309).

Remiantis 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestine, veiksmingos teisingumo sistemos yra būtinos tam, kad būtų taikomos ir užtikrinamos ES teisės normos, būtų laikomasi teisinės valstybės principo ir būtų gerbiamos kitos ES pamatinės ir jos valstybėms narėms bendros vertybės. Nacionaliniai teismai, taikydami ES teisę, atlieka ES teismų funkcijas. ES teisingumo rezultatų suvestinėje pateikiama metinė rodiklių apžvalga, kurioje ypač daug dėmesio skiriama trimis pagrindiniams veiksmingų teisingumo sistemų parametrams: i) veiksmingumui, ii) kokybei, iii) nepriklausomumui.

II.

Tinkamai veikiančios teisingumo sistemos yra labai svarbios tam, kad būtų taikomos ir užtikrinamos ES teisės normos ir būtų laikomasi teisinės valstybės principo. Veiksmingoje teisingumo sistemoje sprendimai priimami nepagrįstai nedelsiant. Pernelyg ilgi procesai ir didelis neišnagrinėtų bylų skaičius mažina piliečių ir įmonių pasitikėjimą nacionalinėmis teisingumo sistemomis.

Todėl teisminių sistemų ekonominė perspektyva tampa itin svarbi. Visų pirma teisminė sistema, kuri nesuteikia pakankamų garantijų arba kuri veikia neužtikrindama deramo stropumo tuo metu, kai kuri nors iš šalių jaučiasi nukentėjusi, atgrasys nuo verslo investicijų, taigi, neskatins didesnio našumo ir visos ekonomikos gamybos apimties augimo. Veiksmingos teisingumo sistemos itin svarbios tam, kad būtų užtikrinamas tarpusavio pasitikėjimas, geresnė investavimo aplinka ir ilgalaikio ekonomikos augimo tvarumas. 2023 m. metinėje tvaraus augimo apžvalgoje², kurioje nustatyti ES ekonomikos ir užimtumo politikos prioritetai, patvirtinamas veiksmingų teisingumo sistemų ir valstybių narių verslo aplinkos bei žmonėms tarnaujančios ekonomikos ryšys. Tinkamai veikiančios ir visiškai nepriklausomos teisingumo sistemos gali padaryti teigiamą poveikį investavimui ir yra svarbios investicijų apsaugai, taigi, padeda didinti našumą ir konkurencingumą.

²Dok. 15184/22.

Kaip ir rengiant ankstesnes ataskaitas, 2023 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje pateikiama tolesnė visų valstybių narių teisingumo sistemų nepriklausomumo, kokybės ir veiksmingumo analizė, pabrėžiant, kad gerai veikiančios ir visiškai nepriklausomos teisingumo sistemos yra labai svarbios siekiant užtikrinti, kad teisingumas tarnautų piliečiams ir įmonėms. Teisingumo sistemų veiksmingumas ir kokybė priklauso nuo tokių parametrų kaip gaunamų bylų skaičius³, įvertinta bylų nagrinėjimo trukmė⁴, bylų išnagrinėjimo rodiklis⁵, nagrinėjamų bylų skaičius⁶, proceso trukmė, teisė kreiptis į teismą⁷, skaitmeninių priemonių⁸ ir vertinimo priemonių⁹ naudojimas, taip pat turimi finansiniai ir žmogiškieji ištekliai¹⁰, visų pirma nuo to, ar šios sistemos turi pakankamai išteklių ir ar darbuotojai yra kvalifikuoti, parengti ir tinkamai apmokami. Subalansuotas visų šių parametrų laikymasis gali būti iššūkis valstybėms narėms, tačiau iš 2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinės matyti, kad didžiojoje daugumoje valstybių narių ES teisingumo sistemų veiksmingumas toliau gerėja¹¹.

Nacionalinėms teisminėms sistemoms skirti finansiniai ištekliai daro tiesioginį poveikį teismo proceso trukmei, ir daugelis valstybių narių savo teisingumo sistemoms skyrė papildomų išteklių pagal savo ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Jos taip pat įgyvendino keletą iniciatyvų, kad padidintų skaitmenizaciją – ši sritis kelioms valstybėms narėms buvo prioritetinga. Taip pat įdiegtos novatoriškos priemonės, pagal kurias reikalaujama rengti teisminių profesijų atstovų mokymus.

Be to, pakankami žmogiškieji ištekliai yra būtini ne tik siekiant užtikrinti, kad teismo sprendimai būtų priimami nedelsiant, bet ir siekiant užtikrinti teisminių profesijų patrauklumą ir kvalifikuotų, parengtų ir tinkamai apmokamų specialistų prieinamumą. Teisingumo sistemoms skirti ištekliai turėtų atitikti joms patikėtų užduočių ir pareigų svarbą, o teisingumo vykdymas yra viena iš svarbiausių užduočių.

³2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 2–4 diagramos.

⁴2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 5–9 diagramos.

⁵2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 10–12 diagramos.

⁶2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 13–15 diagramos.

⁷2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 24–31 diagramos.

⁸2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 40–48 diagramos.

⁹2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 39 diagrama.

¹⁰2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, 32–38 diagramos.

¹¹2023 m. ES teisingumo rezultatų suvestinė, iii p.

Galiausiai daug valstybių narių ėmėsi tolesnių veiksmų, kad pagerintų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) taikymą teisingumo sistemose, nes skaitmenizacija ne tik stiprina valstybių narių teisingumo sistemas, bet ir didina jų prieinamumą, veiksmingumą ir atsparumą. Skaitmenizacija yra labai svarbi didinant teisingumo sistemų veiksmingumą ir palengvinant galimybes pasinaudoti teise kreiptis į teismą. Ji padės valstybėms narėms įveikti dabartinius ir būsimus iššūkius, su kuriais susiduria nacionalinės teisingumo sistemos. Naudojant novatoriškas technologijas, pvz., dirbtinį intelektą ir robotizaciją, sutaupoma laiko, nes pasikartojančias užduotis galima palikti mašinoms. Šiuo atžvilgiu skaitmeninės atskirties mažinimas ir dirbtinio intelekto naudojimas yra du iš iššūkių, į kuriuos valstybės narės greičiausiai turės reaguoti artimiausiu laikotarpiu.

Siekiant paskatinti diskusijas, ministrų prašoma aptarti šiuos klausimus:

- Ar galėtumėte nurodyti gerąją praktiką, taikomą jūsų valstybėje narėje, siekiant padidinti teisingumo sistemos veiksmingumą ir pagerinti jos kokybę, atsižvelgiant į naujus iššūkius, su kuriais susiduria teisingumo sistemos, pavyzdžiui, dirbtinio intelekto ir vaizdo konferencijų naudojimą?
- Kaip, jūsų nuomone, ES galėtų toliau remti valstybes nares didinant nacionalinių teisingumo sistemų veiksmingumą ir gerinant jų kokybę?